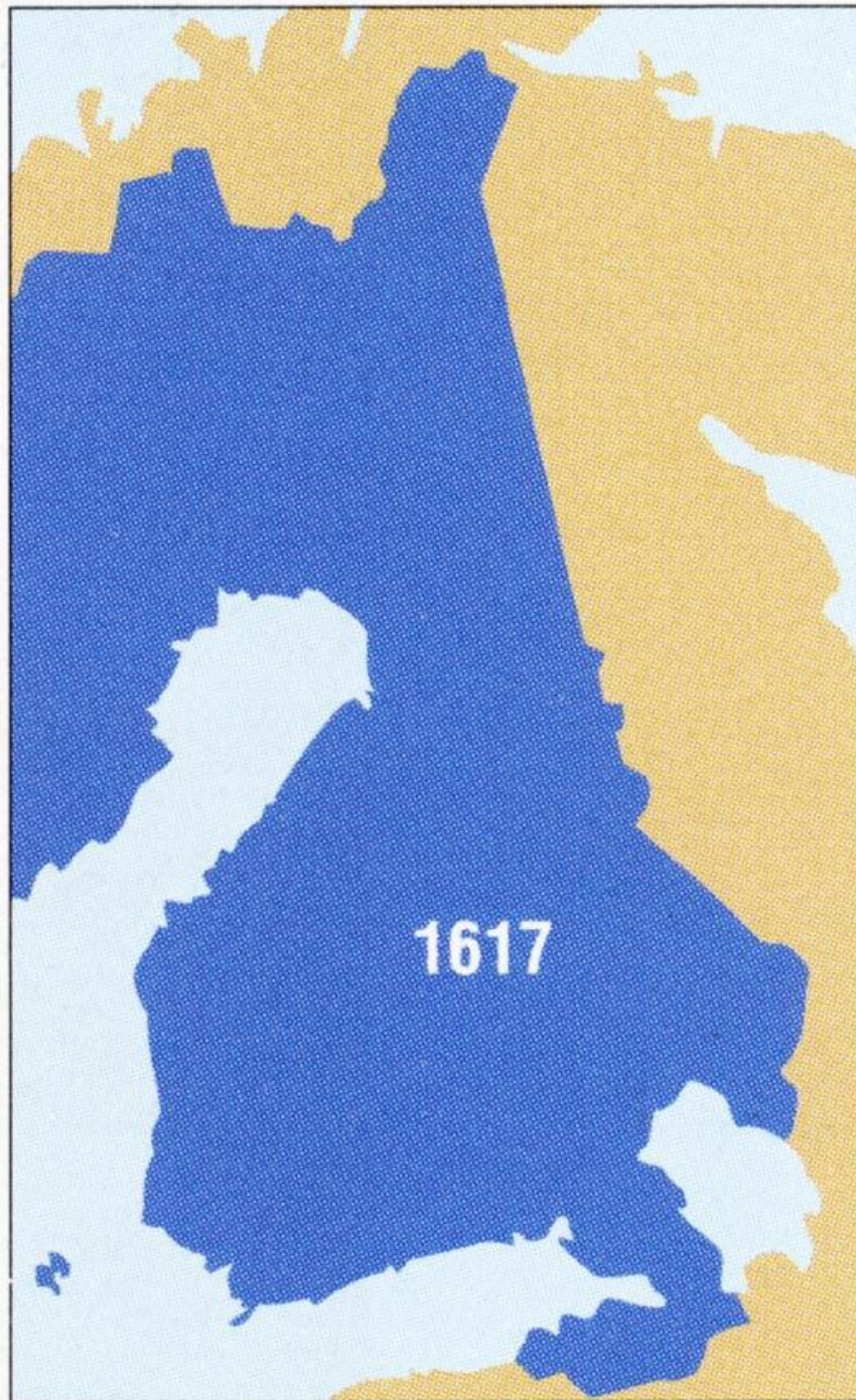

Kpl 10 - 11

Ruotsi suurvaltakaudella

- Ruotsi, Tanska, Puola ja Venäjä taistelivat Itämeren herruudesta
  - Tanska ja Ruotsi lisäksi kiistelivät alueista
    - Tanska hallitsi mm. nykyisen Ruotsin eteläosia ja Gotlantia
  - Ruotsi ja Venäjä kiista Baltiasta ja Suomen itärajasta
- Ruotsin ja Venäjän sota päättyi Stolbovan rauhaan 1617
  - Ruotsi sai Venäjältä Inkerinmaan ja Käkisalmen läänin
    - Inkerinmaan asukkaiden pakkokäännytystä luterilaisuuteen > pakoa alueelta
    - Suomesta uudisasukkaita tilalle > inkeriläiset

Stolbovan rauha 1617

30-vuotinen sota Euroopassa 1618–48

- Saksan keisarin johtamat katoliset – Saksan protestantit
  - sota laajeni yleiseurooppalaiseksi
- uskonto sekoittui valtapolitiikkaan
- Ruotsia kiinnostivat Itämeren eteläpuoliset alueet
- Ruotsi liittyi sotaan vuonna 1630
  - vaikutti myös suomalaisiin > moni joutui sotiin

- suomalaisia sotilaita kutsuttiin *hakkapeliitoiksi*
  - *”Hakkaa päälle”*

*Kustaa II
Aadolf*

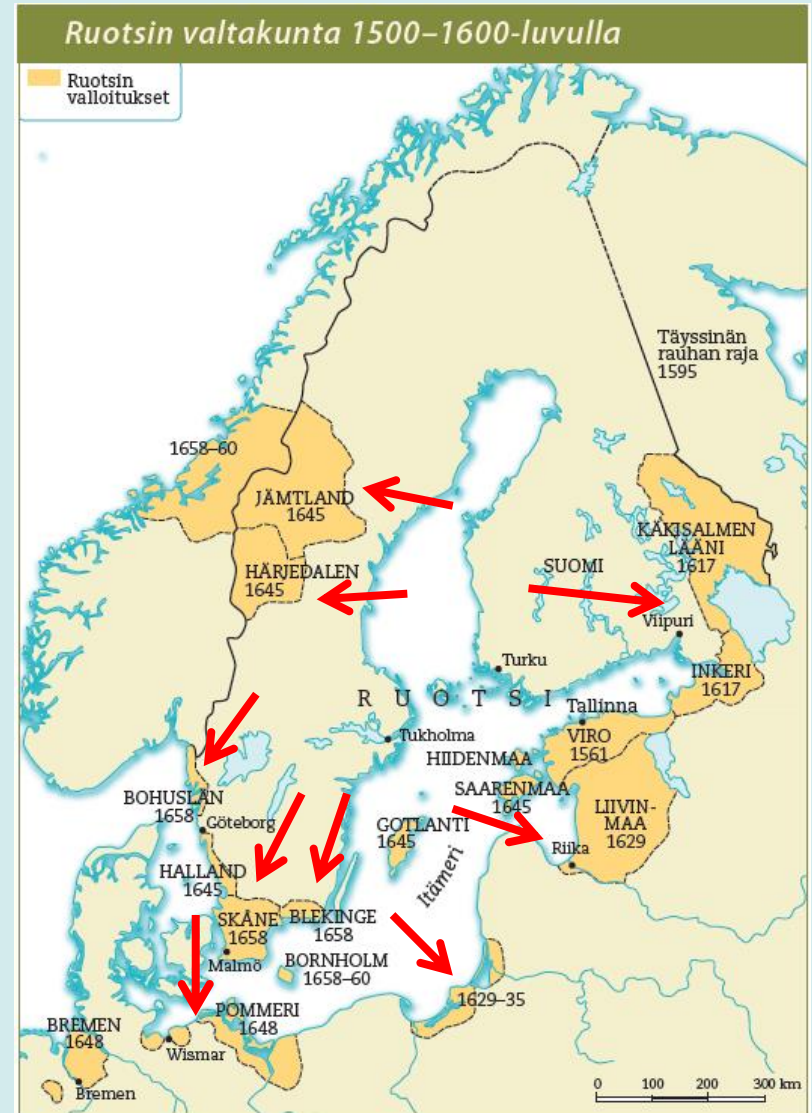
- Ruotsi menestyi sodassa aluksi erittäin hyvin
- Lützenin taistelussa 1632 kuningas Kustaa II Aadolf kaatui
- rauha solmittiin 1648 Westfalenissa
- Ruotsi sai Pohjois-Saksasta alueita
- Ruotsi oli pinta-alaltaan Euroopan suurimpia maita
  - väkiluku alhainen
- sota oli suuri kärsimys Suomelle
  - väenotot vihattuina
  - sotilaita menehtyi

Ruotsin laajeneminen

- Viro 1561
- Inkerinmaa ja Käkisalmen lääni 1617
- Liivinmaa 1629
- Tanskalta 1645 Saarenmaa, Gotlanti, Härjedalen, Jämtland
- Westfalenin rauha 1648: alueita Pohjois-Saksasta
- mm. Ruotsin eteläiset maakunnat Tanskalta 1658
- Amerikkaan siirtokunta: Delaware
  - menetettiin pian Alankomaille

Itämeren suurvalta

- 1 Ruotsin laajeneminen Venäjän kustannuksella 1595–1617
- 2 Ruotsin laajeneminen etelään 1629–1648
- 3 Tanskan Ruotsille luovuttamat alueet 1645–1658

Valtakunnan hallinnon uudistaminen

- Kustaa II Aadolf oli noin puolet hallitusajastaan ulkomailla
  - hallinnon uudistamisen tarve
- Kustaa Vaasa oli hallinnut aikoinaan valtiota ”kuin suurtilallinen tiluksiaan”
  - ei onnistunut enää
- luotiin keskitetty hallintojärjestelmä
- Axel Oxenstierna (1583–1654)
  - Ruotsin hallinnon uudistaja
  - merkittävä valtiomies

Axel Oxenstierna

- 1617 uusi valtiopäiväjärjestys
  - valtiopäivät olivat nelisäätyiset: aatelisto, papisto, porvaristo, talonpojat
  - valtiopäivät yhdessä kuninkaan ja valtaneuvoston kanssa säätivät lait ja ylimääräiset verot sekä päättivät sodasta ja rauhasta
- 1634 hallitusmuoto
  - perustettiin neljä (myöhemmin kuusi) keskusvirastoa sekä Svean hovioikeus
- Suomi
  - Suomeen oma hovioikeus Turkuun 1623
  - Suomi jaettiin viiteen lääniin (aiemmin linnaläänit)
    - läänin johtoon maaherra

- läänit jakautuivat kihlakuntiin
  - johti kruununvouti
  - nimismiehet voudin alaisiksi virkamiehiksi (aiemmin kansan luottamusmiehiä)
- paikallishallinto
  - käräjät
  - pitäjänkokous
    - kirkkoherra johti
  - pitäjänkirjuri
    - luetteloit maksetut verot
    - kirjoitustyöt
-

- kaupungeissa hallinnosta vastasi raati eli maistraatti
- läänitykset
  - kuningas saattoi lahjoittaa maa-alueita siten, että veronkeruusta ja hallinnosta huolehtiva sai alueen hallittavakseen
    - kuningatar Kristiina jakoi erityisen paljon

kuningatar Kristiina